

Brüssel, 6.7.2018
COM(2018) 523 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Teine aruanne nõukogu 25. juuni 2009. aasta määruse (EÜ) nr 723/2009 (Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsiumi (ERIC) käsitleva ühenduse õigusliku raamistiku kohta) kohaldamise kohta

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Teine aruanne nõukogu 25. juuni 2009. aasta määruse (EÜ) nr 723/2009 (Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsiumi (ERIC) käsitleva ühenduse õigusliku raamistiku kohta) kohaldamise kohta

1. SISSEJUHATUS

Nõukogu määrus (EÜ) nr 723/2009 (Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsiumi (ERIC) käsitleva ühenduse õigusliku raamistiku kohta)¹ (edaspidi „ERICu määrus“) võeti vastu 2009. aastal eesmärgiga hõlbustada liikmesriikides ja assotsieerunud riikides suurte Euroopa teadustaristute loomist ja toimimist uue õigusliku vahendi, Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsiumi (ERIC) abil.

ERICu määrust muudeti 2013. aasta detsembris², et paremini kajastada assotsieerunud riikide panust ERICusse ning anda neile ERICu juhtorganites liikmesriikidega võrdne hääleõigus, võttes arvesse võimalust valida ERICu vastuvõtvaiks riigiks assotsieerunud riik.

Komisjon võttis esimese aruande ERICu määruse kohaldamise kohta vastu 14. juulil 2014³ ning esitas selle ERICu määruse artikli 19 kohaselt nõukogule ja Euroopa Parlamendile. See esitati ka Regioonide Komiteele ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele.

Oma 5. detsembri 2014. aasta järeldustes nõukogu „*TERVITAB esimeses Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsiumi (ERIC) määruse rakendamist käsitlevas komisjoni aruandes esitatud edusamme ja KUTSUB komisjoni ÜLES esitama järgmise ERICu rakendamisaruarande 2017. aastaks.*

KUTSUB komisjoni ja liikmesriike ÜLES võtma asjakohaseid meetmeid, et hõlbustada ERICu kasutamist ja stimuleerida investeringuid ERICutesse ja muudesse ESFRI tegevuskava taristutesse, näiteks seoses mitterahaliste toetustega“.

Komisjon koostas teise aruande ERICu määruse kohaldamise kohta vastavalt nõukogu kõnealusele üleskutsele.

2. TAUSTTEAVE

ERICu määrusega kõrvaldatakse üks suuremaid kindlaks tehtud raskusi, mis lisaks ressursside nappusele ning tehniliste ja korralduslike küsimuste keerukusele takistas uue Euroopa teadustaristu loomist; selleks oli kõikide riikide vahelisel kokkuleppel põhineva ning eri riikidest pärit partnerite vahel sobiliku partnerluse loomist võimaldava õigusraamistiku puudumine.

Samuti kiirendab ERICu määrus Euroopa teadustaristute loomist, aidates vältida projektist projekti korduvaid läbirääkimisi, mille käigus analüüsitaks ja arutataks,

¹ ELT L 206, 8.8.2009, lk 1.

² ELT L 326, 6.12.2013, lk 1.

³ COM(2014) 460 final

milline oleks kõnealuste rahvusvaheliste teadusorganisatsioonide jaoks parim juriidiline vorm ning sellega seotud eelised ja puudused; ühtlasi aitab see säästa aega, kuna iga liikmesriigi parlamendis ei tule korraldada rahvusvahelise lepingu heakskiitmiseks seotud arutelu, mis oleks vajalik ERICu määruse puudumise korral.

Samuti on ERICu määrus kooskõlas Euroopa Liidu poliitilise eesmärgiga luua Euroopa teadusruum, mis võimaldaks tegeleda aktuaalsete küsimustega (nt teadusuuringute rahvusvahelistumine, kriitilise massi saavutamine, mitmes kohas paiknevate teadusasutuste arendamine, etalonmudelite väljatöötamine). Sellega aidatakse kaasa ELi identiteedi kujunemisele seoses juhtivate teadusasutustega, mis edendab Euroopa Liidu rahvusvahelist mainet, võimaldades muude riikide asutustel suhelda ühe juriidilise isikuga, mille liikmeks nad saavad astuda või millega saab kokku leppida koostöös ja võimalikus partnerluses.

ERICu õiguslikku struktuuri kasutatakse ühes kohas või hajusalt paiknevate eri liiki teadustaristute rajamiseks ja nende toimimise juhtimiseks. Hajus teadustaristu võib hõlmata ühe juriidilise isiku hallatavaid eri kohtades asuvaid asutusi või koordineerimiskeskusena loodud teadustaristut, kust juhitakse eri kohtades asuvaid asutusi, kes võivad säilitada iseseisva juriidilise isiku staatuse. Peaaegu kõik seni asutatud ERICud juhivad hajusaid teadustaristuid.

3. ERICU ÕIGUSLIKUD TUNNUSED

ERICu määrusega luuakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklil 187 põhinev ühine õigusraamistik, mis täiendab riikidevahelise teadustaristu loomist käsitlevaid riiklike ja valitsustevahelisi õigus- ja reguleerimissüsteeme.

ERICu määruse kohaselt on Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsium kõigis liikmesriikides tunnustatud õigus- ja teovõimeline juriidiline isik. Selle liikmeskond peab koosnema vähemalt kolmest riigist: ühest ELi liikmesriigist ja veel kahest riigist, kes võivad olla liikmesriigid või assotsieerunud riigid. ERICu liikmeks võivad olla ELi liikmesriigid, assotsieerunud riigid, kolmandad riigid, kes ei ole assotsieerunud riigid, ning valitsustevahelised organisatsioonid. Nad teevad ühiseid jõupingutusi, et saavutada ERICu eesmärgi, milleks on eelkõige üleeuroopalise tähtsusega teadustaristu loomine ja toimimine. ELi liikmesriigid, assotsieerunud riigid, kolmandad riigid, kes ei ole assotsieerunud riigid, ning valitsustevahelised organisatsioonid võivad olla ka hääleõiguseta vaatlejad.

ERICu sisemine juhtimisstruktuur on paindlik ja võimaldab liikmetel põhikirjas kindlaks määrata oma õigused ja kohustused, konsortsiumi organid ja nende pädevuse ning muu sisemise töökorralduse. ERICu määruse kohaselt on liikmesriikidel ja assotsieerunud riikidel liikmete kogus ühiselt häälteenus. Liikmete vastutus ERICu võlgade eest võib piirduda nende vastava rahalise panusega, kuid põhikirjas võimaldatakse paindlikkust sätestada vastutuse eri ulatus, mis ületab seda piirangut. Kohaldatakse liidu õigust, ERICu põhikirjajärgse asukohariigi õigust või tegevuskoha riigi õigust, kui tegemist on teatud halduslike, ohutus- ja tehniliste küsimustega. Põhikiri ja selle rakenduseeskirjad peavad olema kooskõlas vastava kohaldatava õigusega.

ERICut käsitatakse käibemaksu- ja aktsiidirektiivide tähenduses rahvusvahelise organi või organisatsioonina ning ta võib seega saada käibemaksu- ja aktsiisivabastuse. Kuna ERICut käsitatakse rahvusvahelise organisatsioonina ka riigihangete direktiivi tähenduses, võib ERIC vastu võtta oma hanke-eeskirjad.

ERICu moodustamise rakendusotsuse teeb komisjon, tegutsedes nõukogult saadud rakendusvolituste alusel. Komisjon alustab tegutsemist siis, kui ta saab taotluse nendelt liikmesriikidelt, riikidelt ja valitsustevahelistelt organisatsioonidelt, kes soovivad saada ERICu asutajaliikmeks. Komisjoni otsuse vastuvõtmiseks vajalik menetlus hõlmab ka sõltumatute, eelkõige ERICu kavandatavas tegevusvaldkonnas tegutsevate ekspertide hinnangut. Samuti küsib komisjon ERICu määruse artikliga 20 ette nähtud korralduskomitee (ERICu komitee) arvamust. Komitee koosneb liikmesriikide ja assotsieerunud riikide esindajatest.

4. ERICU MÄÄRUSE RAKENDAMINE

ERICu määruse kohaldamist käsitleva esimese aruande koostamise ajaks oli loodud seitse ERICut. Need on Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsium tervist, vananemist ja pensionile jäämist Euroopas käsitleva uuringu jaoks (SHARE-ERIC)⁴ esimese asukohaga Madalmaades ja seejärel Saksamaal, Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsium keeleressursside ja -tehnoloogia ühise infrastruktuuri jaoks (CLARIN-ERIC)⁵ ja Euroopa kõrgetasemelise translatiivsete meditsiiniuuringute taristu Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsium (EATRIS-ERIC)⁶, mõlemad asukohaga Madalmaades, Ühendkuningriigis asuv Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsium Euroopa sotsiaaluuringu infrastruktuuri jaoks (ESS-ERIC)⁷, Austrias asuv biopankade ja biomolekulaarsete ressursside Euroopa teadusuuringute konsortsium (BBMRI-ERIC)⁸, Euroopa kliiniliste teadusuuringute infrastruktuuri võrgustiku Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsium (ECRIN-ERIC)⁹ ja Euro-Argo teadusuuringute taristu Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsium (Euro-Argo ERIC)¹⁰, mõlemad asukohaga Prantsusmaal.

Sellest ajast alates on loodud veel 12 ERICut. Nendeks on Itaalias asuv Kesk-Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsium (CERIC-ERIC)¹¹, Prantsusmaal asuv kunsti- ja humanitaarteaduste digitaalne teadustaristu (DARIAH-ERIC)¹², Madalmaades asuv ülipika baasiga interferomeetria ühisinstituut (JIV-ERIC)¹³, Rootsis asuv Euroopa Neutronkiirguse Allikas ERIC¹⁴, Soomes asuv Ühtse Süsinikuseiresüsteemi Euroopa Teadustaristu Konsortsium (ICOS-ERIC)¹⁵, Itaalias asuv Euroopa multidistsiplinaarne merepõhja ja veesamba vaatlusjaam (EMSO-ERIC)¹⁶, Hispaanias asuv bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide uurimise e-teaduse ja tehnoloogia Euroopa taristu (LifeWatch ERIC)¹⁷, Norras asuvad Euroopa sotsiaalteaduste andmearhiivide konsortsium (CESSDA ERIC)¹⁸ ning

⁴ ELT L 71, 18.3.2011, lk 20.

⁵ ELT L 64, 3.3.2012, lk 13.

⁶ ELT L 298, 8.11.2013, lk 38.

⁷ ELT L 320, 30.11.2013, lk 44.

⁸ ELT L 320, 30.11.2013, lk 63.

⁹ ELT L 324, 5.12.2013, lk 8.

¹⁰ ELT L 136, 9.5.2014, lk 35.

¹¹ ELT L 184, 25.6.2014, lk 49.

¹² ELT L 239, 12.8.2014, lk 64.

¹³ ELT L 363, 18.12.2014, lk 156.

¹⁴ ELT L 225, 28.8.2015, lk 16.

¹⁵ ELT L 303, 20.11.2015, lk 19.

¹⁶ ELT L 268, 1.10.2016, lk 113.

¹⁷ ELT L 76, 22.3.2017, lk 35.

¹⁸ ELT L 149, 13.6.2017, lk 85.

süsinikdioksiidi kogumise ja säilitamise Euroopa labor (ECCSEL ERIC)¹⁹, Ühendkuningriigis asuv integreeritud struktuuribioloogia infrastruktuur (INSTRUCT-ERIC)²⁰, Prantsusmaal asuv Euroopa merebioloogiliste ressursside keskus (EMBRC-ERIC)²¹ ja Saksamaal asuv Euroopa keemilise bioloogia avatud sõeluuringuplatvormide taristu (EU-OPENSURE ERIC)²².

Peale kahe Euroopa teadustaristu (CERIC-ERIC ja JIV-ERIC), kes ei esitanud taotlust enda kaasamiseks Euroopa teadustaristu strateegiafoorumi (ESFRI) tegevuskavasse, kuuluvad kõik muud ERICud ESFRI tegevuskavasse. Tuleks märkida, et kaks ERICut (SHARE-ERIC ja ESS-ERIC) on loodud üleeuroopaliste uuringute kavandamiseks, väljatöötamiseks ja läbiviimiseks. Ülejäänud 16 ERICut on asutatud hajusa teadustaristu arendamiseks ja kasutamiseks bioloogia ja arstiteaduse, füüsika, energeetikateaduste, keskkonnateaduste ning sotsiaal- ja humanitaarteaduste valdkonnas. Euroopa Neutronkiiruse Allikas ERIC on esimene füüsikateaduste valdkonnas loodud ERIC, mis vastutab maailma kõige võimsama neutroniallika rajamise ja käitamise eest. ECCSEL ERIC on esimene energeetika valdkonnas loodud ERIC.

Ehkki ERICu määrus on liikmesriikides vahetult kohaldatav ega vaja siseriiklikku õigusesse ülevõtmist, on liikmesriigid pidanud ERICu määruse kohaselt vastu võtma asjakohaseid haldusmeetmeid ja -menetlusi ERICu vastuvõtvaks riigiks või liikmeks saamiseks ning käibemaksu- ja aktsiisivabastuse tagamiseks. Samuti tuleb ERIC uue juriidilise isikuna riiklikes regulatiiv- ja haldussüsteemides omaks võtta ning nii komisjoni talitused kui ka liikmesriigid peavad lahendama palju praktilisi küsimusi enne, kui ERICud muutuvad täielikult toimivaks. Kõnealused küsimused on seotud näiteks sellega, millistesse riiklikesse registritesse (näiteks kaubanduskojad või ühenduste register) peaksid ERICud kuuluma, ning see omakorda mõjutab ERICu töötajate staatust. Kui ei nähta ette (riiklikku) registreerimist, tekivad lisaks praktilised tegevusega seotud küsimused, mis käsitlevad näiteks pangakontode ja notariaaldokumentide kasutamist. Veel üks näide komisjoni haldussüsteemide piires on see, et puudub erikategooria ERICu kui juriidilise isiku jaoks ja see tekitab küsimusi seoses nende avaliku või eraõigusliku laadi ning finantssuutlikkusega, sest kõik kõnealused ERICud on hiljuti loodud.

Assotsieerunud riigid ja muud kolmandad riigid, mille suhtes ERICu määrust ei kohaldata, peavad ERICu vastuvõtvaks riigiks (assotsieerunud riikide puhul) või mõne kindla ERICu liikmeks saamiseks esitama avalduse, milles nad tunnustavad ERICut kui juriidilist isikut ja tema eesõigusi. EMP riikide puhul tehti märkimisväärseid edusamme, kui ERICu määrus inkorporeeriti EMP lepingusse ühiskomitee 2015. aasta märtsil tehtud otsusega²³. Eelkõige võimaldas see Norral olla kahe ERICu vastuvõtvaks riigiks²⁴.

Liikmesriikide ja assotsieerunud riikide ametiasutuste haldus- ja korraldusmeetmed, ERICu komitee regulaarsetel koosolekutel vahetatud teave ning komisjoni eri talituste selgitused liikmesriikide ja assotsieerunud riikide esindajate esitatud

¹⁹ ELT L 149, 13.6.2017, lk 91.

²⁰ ELT L 173, 6.7.2017, lk 47.

²¹ ELT L 51, 23.2.2018, lk 17.

²² ELT L 82, 26.3.2018, lk 8.

²³ EMP ühiskomitee 20. märtsi 2015. aasta otsus nr 72/2015, millega muudetakse EMP lepingu protokoll nr 31 koostöö kohta teatavates valdkondades väljaspool nelja vabadust (ELT L 129, 19.5.2016, lk 85).

²⁴ Need on Euroopa sotsiaalteaduste andmearhiivide konsortsium (CESSDA) ning süsinikdioksiidi kogumise ja säilitamise Euroopa labor (ECCSEL).

küsimuste kohta on aidanud oluliselt hõlbustada ERICu määruse rakendamist ning sellest annab tunnistust ka viimasel kolmel aastal loodud ERICute arvu märkimisväärne kasv.

Peale selle hõlbustasid ERICute käitajate, ministriumide ja komisjoni talituste tööd komisjoni algatatud mitteametliku ERICu võrgustiku kuus kohtumist, kus ERICud ning ministriumide ja komisjoni esindajad arutasid parimaid tavasid ja ühiseid probleeme. ERICu võrgustik on nüüd ümber kujundatud institutsioonilisema ülesehitusega ERICu foorumiks, mida juhivad ERICud. See on veel üks meede, mis võimaldab neil kindlaks teha ühised probleemid ja välja töötada kollektiivsed vastused kõnealustele ühistele probleemidele ning edendada enda nähtavust, mõju ja jätkusuutlikkust.

Olenemata neist positiivsetest arengutest, takistavad ERICu määruse täieliku potentsiaali ärakasutamist siiski mitu lahendamata probleemi, millest teavitati esimeses rakendamise aruandes. Kõnealuseid probleeme käsitletakse järgnevatel punktides.

5. RASKUSED ERICU MÄÄRUSE RAKENDAMISEL

ERICu määrust rakendatakse ajal, mil liikmesriigid ja assotsieerunud riigid võtavad valitsemissektori eelarvepuudujäägi vähendamiseks eelarvet piiravaid meetmeid. Seetõttu on tõelise Euroopa teadustaristu loomiseks ja toimimiseks vajaliku pikaajalise ressursside ühiskasutuse saavutamine raske ülesanne, mille muudab veel keerulisemaks kaasatud liikmesriikide ja assotsieerunud riikide eelarveotsuste erinev ajastus. Selle tulemusena on Euroopa teadustaristute loomiseks vajaliku minimaalse rahalise baasi saavutamiseks kuluv ettevalmistusaeg suhteliselt pikk ja tekitab küsimusi nende pikaajalise jätkusuutlikkuse kohta. See probleem ei ole seotud ainult ERICuga, vaid kõigi Euroopa teadustaristutega²⁵. Parem sünkroniseerimine ja kooskõlastamine ning suurem läbipaistvus Euroopa teadustaristu rakendamise ettevalmistusse kaasatud liikmesriikide, assotsieerunud riikide ja muude kolmandate riikide vahel aitaks rakendamise protsessi oluliselt kiirendada ja võiks parandada ka nende jätkusuutlikkust toimimise etappi jõudmisel, mil kõnealused teadustaristud hakkavad pakkuma oma teenuseid.

Ministriumide ja rahastamisasutuste esindajate kaasamine kohe ERICute loomise ettevalmistuste alguses võib aidata vältida tarbetuid viivitusi hilisematel ettevalmistusetappidel, kui enne ERICu asutamise ametliku taotluse esitamist tuleb kindlaks määrata asukoht, partnerite rahalised sissemaksed ja kohustused. Kuigi ERICu määruks ei ole kindlaks määratud taotlemisprotsessiga seotud tähtaegu, võivad sellised viivitused avaldada kahjulikku mõju jätkusuutlikkusele, sest erinevate tulevaste liikmete eelarvemenetlused võivad ERICu moodustamise veelgi keerukamaks muuta etapis, kus potentsiaalsed liikmed saaksid toetada.

Lisaks muudab paljude Euroopa teadustaristute valdkonnaüleline iseloom tihti keerukamaks tulevaste liikmete sisese otsustusprotsessi, sest kaasata tuleb mitmeid ministriumide ja rahastamisasutusi, näiteks tervishoiu, teadusuuringute ja innovatsiooni, merenduse, keskkonna ja energeetika valdkondades.

²⁵

Vt näiteks 2017. aasta komisjoni talituste töödokument „Sustainable European Research Infrastructures – A call for action“ (Jätkusuutlikud Euroopa teadustaristud – üleskutse), https://ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/ri_policy_swid-infrastructures_2017.pdf

Käibemaksu- ja aktsiidirektiivide ning hankedirektiivi sätteid, millele viidatakse ERICu määruses, eeldavad *de facto*, et liikmesriikides, assotsieerunud riikides ja muudes kolmandates riikides tuleb ERICu määruse kohaldamise ettevalmistamiseks ja heakskiitmisel kaasata mitmeid ministereid, kaasa arvatud rahandus- ja välisministeeriumi. 19 ERICu asutamise käigus saadud kogemustest ilmneb, et liikmesriigid ja assotsieerunud riigid on kõnealusest keerukusest teadlikuks saamas ning on kehtestanud riigisiseseid otsustamismenetlusi, mis aitavad riigisisest heakskiitmisprotsessi korraldada ja kiirendada.

Lisaks teatas Ühendkuningriik aruandeperioodil 29. märtsil 2017 kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artikliga 50 oma kavatsusest liidust lahkuda, mis tähendab, et aluslepingute kohaldamine Ühendkuningriigi suhtes lõpetatakse alates väljaastumislepingu jõustumise kuupäevast või, kui sellist lepingut ei sõlmita, kaks aastat pärast liidust lahkumise kavatsusest teatamist, kui Euroopa Ülemkogu kokkuleppel Ühendkuningriigiga ei otsusta kõnealust ajavahemikku pikendada.

Sellest tulenevalt ja ilma et see piiraks väljaastumislepingu sätete kohaldamist, kohaldatakse komisjoni rakendusotsuseid ERICute moodustamise kohta üksnes nii kaua, kui Ühendkuningriik on liikmesriik. Alates Ühendkuningriigi teate esitamisest on nende ERICute, milles Ühendkuningriik on liige või vastuvõttev riik, moodustamist käsitlevate komisjoni rakendusotsuste preambulisse sisse viidud vastav sõnastus²⁶.

6. KOMISJONI TALITUSTE TEGEVUS

Komisjoni talitused jätkavad ERICu määruse rakendamise hõlbustamist, korraldades ja juhatades kolm-neli korda aastas peetavaid ERICu komitee koosolekuid. Lisaks ERICu määruse kohaselt ametlike ERICu taotluste kohta arvamuste esitamisele aitavad kõnealused koosolekud edastada ja vahetada teavet töös olevate ERICu taotluste ning ka riigisiseste meetmete kohta, mida liikmesriigid ja assotsieerunud riigid on rakendanud seoses ERICu liikmeks saamist käsitlevate otsuste tegemisega. Lisaks teavitatakse liikmesriike ja assotsieerunud riike üksikute ERICute loomise ajakavast, eeldatavast rahastamise mahust, tulevastest teenustest ja muudest võetavatest meetmetest ning osalemisvõimalustest. ERICu komiteele hakati alates 2017. aastast esitama toimivate ERICute ettekandeid nende saavutuste kohta teaduse ja tehnoloogia arendamisel ning mõju kohta, mida nad avaldasid teadusringkondadele ja poliitikakujundajatele. Samuti annavad ERICud ülevaateid sellest, kuidas nad on lahendanud ERICu toimimisega seotud probleeme neis riiklikes haldussüsteemides, kus nad tegutsevad.

2015. aastal avaldati parandatud „ERICu praktilised suunised“ kogemuste ja õppetundide põhjal, mis on saadud alates ERICu määruse vastuvõtmisest 2009. aastal. Kõnealuseid suuniseid uuendatakse 2018. aastal, et kajastada hiljutisi arenguid.

Komisjoni talitused jätkasid selgituste andmist paljudes erinevates ERICu määruse sätteid käsitlevates küsimustes, mille on esitanud liikmesriigid, olemasolevad ja tulevased ERICu käitajad ja muud sidusrühmad, näiteks ERICu õigusliku vormi, liikmete vastutuse, käibemaksu- ja aktsiisivabastuse, võrsefirmade loomise, kohaldatava õiguse, eriti eri riikides paiknevate üksuste ja personaliga hajusate

²⁶ Vt näiteks ELT L 173, 6.7.2017, lk 47 teine ja kolmas põhjendus

teadustaristute puhul, ERICu likvideerimise ja siseriikliku kohtu rolli kohta kõnealuses protsessis.

Komisjoni talitused esitasid 2013. aastal kolmandatele riikidele ja valitsustevahelistele organisatsioonidele vajalikud ERICu tunnustamise avalduse vormid, millega selgitati ja lihtsustati nende riikide jaoks ERICu vastuvõtvaks riigiks (üksnes assotsieerunud riikide puhul) või liikmeks saamise protsessi. Seni on sellise ERICu liikmeks saamiseks vajaliku tunnustamise avalduse esitanud kaks riiki – Iisrael ja Serbia.

Komisjoni talitused osalevad jätkuvalt aktiivselt ERICu taotluste ettevalmistamises, külastades mõningaid juhatuste koosolekuid ning muid liikmesriikide ja assotsieerunud riikide ettevalmistavaid koosolekuid, selgitades ja pakkudes välja võimalikke lahendusi ja kompromisse seoses tulevaste partnerite aruteludes esile kerkinud küsimustega. Need küsimused võivad käsitleda näiteks ERICu juhtimisstruktuuri, poliitikat intellektuaalomandi või inimressursside valdkonnas ning muid teemasid, mis kerkivad esile ERICu põhikirja sätete lõpliku vormistamise käigus.

Pärast ERICu asutamist on komisjoni talituste osalus ERICu tegevuses väiksem, kuna tegevust juhivad ja suunavad ERICu liikmed vastavalt ERICu määruse, põhikirja ja rakenduseeskirjaga kehtestatud piirtingimustele. Komisjoni talitused võivad tegutseda üksnes juhul, kui ERICu liikmed selleks soovi avaldavad või esitavad teavet probleemide kohta, mis võivad seada suure ohtu ERICu ülesande saavutamise, või ERICu määruse kohaselt komisjonile esitatavate ERICu aastaaruannete põhjal.

7. ESIALGSED JÄRELDUSED

ERICu määrus on näidanud, et sellega täideti tõepoolest lünk traditsiooniliste lepingupõhiste rahvusvaheliste organisatsioonide ja riiklike juriidiliste isikute vahel ning loodi Euroopa teadustaristute loomiseks vajalik õiguslik alus.

Tänu sellele, et näiteks ühinemist, otsustamist ning vastutuse ja muude sarnaste küsimuste lahendamist käsitlevates ERICute põhikirjade sätetes on palju ühist, on ERICu määrus oluliselt parandanud liikmesriikide, assotsieerunud riikide ja kolmandate riikide võimalusi kaaluda koostööd või liitumist kõnealuste Euroopa teadustaristutega.

ERICu staatuse taotlemise korda ja kasutamise hõlpsust on täiustatud, kuid seda võiks veelgi tõhustada, kuna liikmesriigid, teadusringkonnad ja komisjoni talitused läbivad jätkuvalt õpiprotsessi, mis aitab paremini mõista kõnealuse uue õigusliku vahendi kasutamisega kaasnevat praktilist tagajärki.

Ent selleks, et ERICu õigusakt oleks tõeliselt edukas vahend Euroopa teadusuuringute toetamisel, tuleks lahendada mitu korduvat probleemi ja poliitilist küsimust, mida kirjeldatakse järgmises peatükis.

8. KORDUVAD PROBLEEMID JA EDASISED SAMMUD

ERICu asutamistaotluste menetlemisel saadud kogemuste põhjal ja arvestades üha suurema arvu ERICute loomist, peavad liikmesriigid ja komisjoni talitused lahendama mitu korduvat probleemi. Need on seotud komisjoni ja liikmesriikide tavade, mille alusel on korraldatud näiteks ERICu registreerimine riiklikes

haldussüsteemides või muus registris, mis võimaldaks komisjoni talitustel ERICut tunnustada, et ta oleks toetuste saaja või koordinaatorina osalemisel nõuetekohaselt tunnustatud ja et ta saaks avada liikmesriikides pangakontosid ning taotleda käibemaksu ja aktsiisi hüvitamist. Kuna ERICud luuakse avaliku sektori sisese partnerluse vormis, vajab selgitamist seal töötava personali staatus riiklikes haldussüsteemides, kuna see mõjutab ERICu palgaastmikke, tulumaksuga seotud küsimusi ja personalikulusid.

Veel üks korduv küsimus käsitleb võimalikku käibemaksuvabastust ERICu mitterahaliste sissemaksete puhul, sest paljudel juhtudel eelistavad ERICu liikmed teha rahaliste sissemaksete asemel osaliselt mitterahalisi sissemakseid. ERICute käibemaksuvabastuse küsimust on arutanud eri juhtudel käibemaksukomitee ning selle tulemusena võttis ta oma 20. oktoobril 2014 toimunud 101. koosolekul vastu suunised²⁷. Suunistes on sätestatud, et esindavate üksuste²⁸ soetatud kaubad või teenused ei saa käibemaksuvabastust isegi juhul, kui kaubad või teenused soetatakse selleks, et pakkuda neid ERICule mitterahalise sissemaksena. Samal ajal kutsus konkurentsinookogu oma 5. detsembri 2014. aasta istungil tehtud järeldustes komisjoni ja liikmesriike üles võtma asjakohaseid meetmeid, et hõlbustada ERICu vahendi kasutamist ning soodustada investeeringuid ERICutesse ja muudesse Euroopa teadustaristu strateegiafoorumi tegevuskava taristutesse, näiteks seoses mitterahaliste sissemaksetega.

ERICu liikmetele antud käibemaksuvabastuse küsimus on taas käibemaksukomitee päevakorras²⁹ 2018. aasta aprilli istungil, kus antakse lisaselgitusi ja juhiseid.

Samuti tuleb täiendavalt selgitada majandustegevuse ja mittemajandusliku tegevuse vahet, sest üha rohkem tahetakse, et teadustaristute tegevus avaldaks uuenduslikku ja sotsiaalmajanduslikku mõju, mis õigustaks liikmete investeeringuid sellesse.

Samuti tuleks käsitleda sotsiaal-majanduslikku mõju, pidades silmas seda, kuidas ERICud saavad aidata kaasa nutika spetsialiseerumise strateegiate rakendamisele ja piirkondade sotsiaal-majanduslikule arengule ning olla sellest tulenevalt ka rahastamiskõlblikud seoses Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF) saadava võimaliku toetusega.

ERICud täidavad olulist ülesannet Euroopa teadusuuringute killustatuse vähendamisel, kuna nende abil moodustatakse ühtlustatud ja struktuursel viisil Euroopa teadustaristuid, mis arendavad ja pakuvad teenuseid kõikjal liidus. See muudab andmete kogumise, andmetele ja töövahenditele ligipääsu ning kasutajatele pakutavate andmete ja teenuste haldamise läbipaistvamaks. See ei ole mõeldud üksnes teadlaskonna paremaks toetamiseks, vaid see võib soodustada ka tõenduspõhist poliitikakujundust sellistes valdkondades nagu tervishoid, energeetika, keskkonnakaitse ning sotsiaal- ja kultuuriinnovatsioonipoliitika.

ERICute põhikirjajärgsed asukohad paiknevad praegu kümnes riigis ja lähitulevikus võib oodata, et ERICu vastuvõtivate riikide sekka lisandub veel liikmesriike ja assotsieerunud riike. Liikmesriigid ja assotsieerunud riigid peaksid uute ERICute rakendamist ette valmistades kaaluma jõupingutusi selle nimel, et pikemas

²⁷ Töödokument nr 828 Final

²⁸ „Esindav üksus“ võib esindada ERICu liiget seoses ERICu määruse artikli 9 lõike 4 kohase konkreetsete õiguste kasutamise ja konkreetsete kohustuste täitmisega.

²⁹ Töödokument nr 946

perspektiivis oleksid põhikirjajärgsed asukohad üle kogu Euroopa Liidu geograafiliselt ühtlasemalt jaotunud.

Teadustaristud võivad mängida olulist rolli rahvusvahelises koostöös, näiteks koostööprojektides Aafrika Liidu, Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna riikide, Austraalia, Venemaa, Ameerika Ühendriikide ja Kanadaga ning ÜRO raames andmeid, teenuseid ja ligipääsu pakkudes. Komisjon edendab aktiivselt ERICuid ja muid Euroopa teadustaristuid kahepoolsetes koostöömehhanismides, näiteks EL ning Ladina-Ameerika ja Kariibi Riikide Ühendus (CELAC).

ERICut kui uue õigusliku vahendi eeskujuna, mis võib aidata eelkõige luua rahvusvahelisi hajusaid teadustaristuid, arutati ka Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) üleilmse teadusfoorumi (Global Science Forum, GSF) raames. Siiski otsustas GSF mitte tegutseda vastavalt komisjoni ettepanekule uurida võimaliku eeskujuna ERICu kasutamist, sest seda peeti liiga keeruliseks.

Kuna rahvusvahelised teadustaristute konsortsiumid võivad olla veel üks oluline ÜRO kestliku arengu eesmärke toetav element, kavatseb komisjon vajadusel rahvusvaheliste foorumite raames kutsuda nende foorumite liikmeid üles edasi uurima sihtotstarbelise õigusakti koostamise võimalusi selliste teadusuuringute konsortsiumide loomiseks, mis võiksid täita lünga lepingupõhiste organisatsioonide ja riiklike organisatsioonide vahel samuti, nagu ERIC on teinud Euroopa Liidus.